CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

Sanskrit Self Teacher

Easy way to the study of Sanskrit.

Part 17 th.

Author

Dr. Pandit S. D. Satwalekar

Rs. 2-00

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

Sanskrit Self Teacher

PART 17

By

Dr. Pandit. S. D. SATWALEKAR

पारडी [जि. धडगाव]

Sri Vidya Bharathi
Book Centre,
Bharathi Street,
SRINGERI - 577 139.

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

More about the Sanskrit verbs

In the former parts, the verb-section has been completed. But still, the treatment regarding verbs is more difficult than others and so we are treating this subject again in a concise but easy method in this part, in order that this subject might be understood by the students rightly.

We hope that students will be benefitted.

The Author,
Shripad Damodar Satwalekar

Second Edition 1989

Printed & Published by V. S. Satwalekar,
Swadhyaya Mandal, Bharat-Mudranalaya,
PARDI, Dist. Valsad (Gujarat) India

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

Sanskrit Self Teacher

PART 17

Lesson– 1

Present Tense (लट्)

So far the students have tearnt to frame the forms of the roots of all the ten conjugations in the present, past and future tenses. Still we want to show again the method of framing these easily. The students know already, that the roots are divided into ten conjugations and each of the roots of these conjugations have ten forms each in the tenses of लट् etc. The following are the four tonses out of the ten that have connection with the respective signs of each conjugation (विकरण).

1 लट् (Present tense) — बोधति ।
2 लोट् (Imperative) — बोधतु ।
3 लङ् (Past imperfect) — अबोधत् ।
4 (विधि) लिङ् (potential mood) — बोधेत् ।

[Panini Muni gives the name of सार्वधातुक to the above four (लकार) tenses.]

×

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

The rest six (लकार) of the tenses have no particular connection with the (विकरण) signs of the respective conjugations. Mostly these six (लकार) tenses of all the conjugations are similarly formed without special reference to the (विकरण) sign of each conjugation.

5 लिट् (Past perfect) ... ... बुबोध ।
6 लुट् (First future) ... ... बोधिता ।
7 लृट् (Simple future) ... ... बोधिष्यति ।
8 लेट् (Vedic)
आशिर्लिङ् (Benedictive) ... ... बुध्यात् ।
9 लुङ् (Aorist) ... ... अबुधत् ।
10 लृङ् (Conditional) ... ... अबोधिष्यत् ।

These six are called आर्धधातुक (लकार) tenses by Paninl Muni.

The Benedictive (आशीर्लिङ्) is connected with the potential mood (विधिलिङ्). लेट् is in the vedas only. So those forms are not being shown here now. These forms are to be seen in the vedas.

The students should remember here that in (1) लट् (2) लोट् (3) लङ् (4) विधिलिङ् the roots have their respective signs (विकरण) of each conjugation added, and the rest six have no connection with those signs. If they remember this there will be no particular difficulty in framing many forms. Now see the forms of the present tense (लट्)

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

Present Tense परस्मैपद Suffix

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
iii Person	.. ति	...तः	...अन्ति
ii Person	.. सि	...थः	...थ
i Person	...आमि	...आवः	...आमः

These suffixes are common in the present tense (लट्) for all the conjugations of परस्मैपद. For example, see—

'बुध्' = धातु =	बोध-ति	बोध-तः	बोधन्ति ।
	बोध-सि	बोध-थः	बोध-थ ।
	बोधामि	बोधावः	बोधामः ।

In this way, by adding to each verbal root, the respective sign of conjugation and then adding the tense-suffix as above. the present-tense-form is framed. By remembering this rule, the students can frame the present tense of each root without difficulty. Now see—

1 st conjugation— (conj. sign 'अ') =भू (भुव्) =to be

१ भवति, भवतः, भवन्ति । २ भवसि, भवथः, भवथ ।

३ भवामि, भवावः, भवामः ॥

2 nd conjugation- (No conj. sign) = पा = to protect

१ पाति, पातः, पान्ति । २ पासि, पाथः, पाथ ।

३ पामि, पावः, पामः ॥

3 rd conjugation- (No conj. sign, but the first letter of the root is doubled or repeated.) = दा = to give.

१ ददाति, दत्तः, ददति । २ ददासि, दत्थः, दत्थ ।

३ ददामि, दद्वः, दद्मः ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

4 th conjugation– (conj. sign ' य ') = क्रुध् = to be angry

१ क्रुध्यति, क्रुध्यतः, क्रुध्यन्ति । २ क्रुध्यसि, क्रुध्यथः, क्रुध्यथ । ३ क्रुध्यामि, क्रुध्यावः, क्रुध्यामः ॥

5 th conjugation– (conj. sign ' नु ') = सु = to squeeze the juice.

१ सुनोति, सुनुतः, सुन्वन्ति । २ सुनोषि, सुनुथः, सुनुथ । ३ सुनोमि, सुनुवः, सुनुमः ॥

6 th conjugation– (conj. sign ' अ ') = चल् = to walk

१ चलति, चलतः, चलन्ति । २ चलसि, चलथः, चलथ । ३ चलामि, चलावः, चलामः ॥

7 th conjugation– (conj. sign ' न ') This sign comes after the last vowel in the root.

हिंस् = to kill.

१ हिनस्ति, हिंस्तः, हिंसन्ति । २ हिनस्सि, हिंस्थः, हिंस्थ । ३ हिनस्मि, हिंस्वः, हिंस्मः ॥

8 th conjugation– (conj. sign ' उ ') = तन् = to spread

१ तनोति, तनुतः, तन्वन्ति । २ तनोषि, तनुथः, तनुथः । ३ तनोमि, तनुवः, तनुमः ॥

9 th conjugation– (conj. sign ' ना ') = बंध् = to tie

१ बध्नाति, बध्नीतः, बध्नन्ति । २ बध्नासि, बध्नीथः, बध्नीथ । ३ बध्नामि, बध्नीवः, बध्नीमः ॥

10 conjugation– (conj. sign ' अय ') = चुर् = to steal.

१ चोरयति, चोरयतः, चोरयन्ति । चोरयसि, चोरयथः, चोरयथ । ३ चोरयामि, चोरयावः, चोरयामः ॥

Now see by this easy method, the students can frame the forms of all the roots of all the conjugations in the

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

present tense. For all the roots there are the same tense–suffixes. only the difference is in the conjugational signs. Now frame the forms of the roots easily.

संस्कृत–वाक्यानि

स यत्कथयति तदहं बोधामि । यद्भवति तद्भवतु । ईश्वरः सकलं जगत्पाति । देवदत्तः यज्ञेश्वराय प्रभूतं धनं ददाति । यः पुरुषः क्रुध्यति स कथं मनसः शान्तिं लभेत ? ऋत्विजः यज्ञे सोमं सुन्वन्ति । त्वं कुत्र चलसि ? व्याघ्रः अयं हिनस्ति । त्वं तत्र किं तनोषि ? रज्जुमना (rope) तमहं बध्नामि । चोरः धनं चोरयति ।

Lesson– 2

Present tense आत्मनेपद suffix

In the previous lesson we have shown suffixes of परस्मैपद and here we show those of the आत्मनेपद.

Present tense आत्मनेपद

(For 1 st, 4 th, 6 th and 10 th conjugations)

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
iii Person	...ते	...इते	...अन्ते
ii Person	...से	...इथे	...ध्वे
i Person	...ई	...आवहे	...आमहे

When these suffixes are added to the roots, as shown formerly, the आत्मनेपद forms are framed. Firstly, the the root, their conjugational sign, and then the tense–suffix. Thus, when these are added the present tense forms of आत्मनेपद of all the conjugations are framed.

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

1 st conjugation (conj. sign 'अ')

नी नय् = (to take, to lead) = १ नय–ते, नये–ते, नयन्ते । २ नय–से, नये–थे, नय–ध्वे । ३ नये, नयावहे, नयामहे ॥

4 th conjugation (conj. sign 'य')

युध् = (to fight) = १ युध्यते, युध्येते, युध्यन्ते । २ युध्यसे, युध्येथे, युध्यध्वे । ३ युध्ये, युध्यावहे, युध्यामहे ॥

6 th conjugation (conj. sign 'अ')

क्षिप् = (to throw) = १ क्षिपते, क्षिपेते, क्षिपन्ते । २ क्षिपसे, क्षिपेथे, क्षिपध्वे । ३ क्षिपे, क्षिपावहे, क्षिपामहे ॥

10 th conjugation (conj. sign 'अय')

चूर्ण् = (to powder) = १ चूर्णयते, चूर्णयेते, चूर्णयन्ते । २ चूर्णयसे, चूर्णयेथे, चूर्णयध्वे । ३ चूर्णये, चूर्णयावहे, चूर्णयामहे ॥

In this way, the roots of the four conjugations mentioned above have their forms framed. The rest six i. e. the 2nd, 3rd, 5th, 7th, 8th and 9th have the following. suffixes.

Present tense आत्मनेपद suffixes

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
iii Person	...ते	...आते	...अते
ii Person	...से	...आथे	...ध्वे
i Person	...ए	...वहे	...महे

There is a small difference between the suffixes shown before and those that have been shown now. In the former where there is इ, आ is formed there and some other differences also are there. These suffixes are useful

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

for all the conjugations from the 2nd onwards except the 4th, 6th and the 10th. For example—

2nd conjugation (No sign)

आस् = (to sit) = १ आस्ते, आसाते, आसते । २ आस्से, आसाथे, आध्वे । ३ आसे, आस्वहे, आस्महे ॥

3rd conjugation (Na siga. The first letter is repeated.)

धा = (to wear) = १ धत्ते, दधाते, दधते । २ धत्से, दधाथे, धद्ध्वे । ३ दधे, दध्वहे, दध्महे ॥

5th conjugation (sign 'नु')

अश् = (to pervade) = १ अश्नुते, अश्नुवाते, अश्नुवते । २ अश्नुषे, अश्नुवाथे, अश्नुध्वे । ३ अश्नुवे अश्नुवहे, अश्नुमहे ॥

7th conjugation (sign 'न')

युज् = (to join) = १ युङ्क्ते, युञ्जाते, युञ्जते । २ युङ्क्षे, युञ्जाथे, युङ्ध्वे । ३ युञ्जे, युञ्ज्वहे, युञ्ज्महे ॥

8th conjugation (sign 'उ')

कृ = (to do) = १ कुरुते, कुर्वाते, कुर्वते । २ कुरुषे, कुर्वाथे, कुरुध्वे । ३ कुर्वे कुर्वहे, कुर्महे ॥

9th conjugation (sign 'ना')

क्री = (to purchase) = १ क्रीणीते, क्रीणाते, क्रीणते । २ क्रीणीषे, क्रीणाथे, क्रीणीध्वे । ३ क्रीणे, क्रीणीवहे, क्रीणीमहे ॥

Students should realise here what is the similarity among the suffixes of 1st, 4th, 6th and the 10th conjugations, as well as among those of the rest of the conjugations. If the students remember these facts well, have no difficulty in framing the forms of the **परस्मैपद** and **आत्मनेपद** roots.

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

संस्कृत–वाक्यानि

सैनिकाः समरभूम्यां शस्त्राणि नयन्ते । वयं तत्र जलं नयामहे । राजा किमर्थमेवं कुध्यते ? अहं कदापि न कुध्ये स जले प्रस्तरान् क्षिपते । त्वं भूमौ किं क्षिपसे ? स वैद्यः काष्ठानि भेषजार्थं चूर्णयते । स तत्राऽऽस्ते । वयं अत्राऽऽस्महे । त्वं बहुमूल्यं ऊर्णावस्त्रं धत्से । आत्मा शरीरं धत्ते । ईशः सर्वत्राश्नुते । योगी मनः युङ्क्ते । अहं मनः युञ्जे । कर्मकारः कर्म कुरुते । इदानीमहं न किमपि कुर्वे । सः धनेन धान्यं क्रीणीते ।

Lesson– 3

लोट् आज्ञार्थ (Imperative)

1st, 4th, 6th and 10th conjugational root have the following suffixes in the लोट् (imperative) tense.

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
iii Person	...तु	...ताम्	...अन्तु
ii Person	...०	...तम्	...त
i Person	...आनि	...आव	...आम

The root conj. sign and the above suffixes, all joined together will be as follow—

1st conjugation (sign 'अ')

नी (नय) = (to take, to lead) = १ नयतु, नयताम्, नयन्तु । २ नय, नयतम्, नयत । ३ नयानि, नयाव, नयाम ॥

4th conjugation (sign 'य')

तुष् = (to be satisfied) = १ तुष्यतु, तुष्यताम्, तुष्यन्तु । २ तुष्य, तुष्यतम्, तुष्यत । ३ तुष्यानि, तुष्याव, तुष्याम ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

6th conjugation (sign 'अ')

चल् = (to go) = १ चलतु, चलताम्, चलन्तु । २ चल, चलतम्, चलत । ३ चलानि, चलाव, चलाम ॥

10th conjugation (sign 'अय')

ताड् = (to beat) = १ ताडयतु, ताडयताम्, ताडयन्तु । २ ताडय, ताडयतम्, ताडयत । ताडयानि, ताडयाव, ताडयाम ॥

Formerly it has been shown that लोट् is used for benedictive purposes also. In that case, the suffix तात् is also used in the iii person singular and ii person singular, so नयतात्, तुष्यतात् etc. are formed.

In this manner, 1st, 4th, 6th and 10th conjugational forms of परस्मैपद roots are framed in लोट्. Now see the forms of those of the rest of the conjugations.

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
iii Person	...तु	...ताम्	...अन्तु
ii Person	...हि	...तम्	...त
i Person	...आनि	...आव	...आम

Only in the ii person singular where there was no suffix (i. e. the suffix had disappeared) in the previous case, the suffix हि comes in these conjugations. Except this, there is no other difference. Now see—

2nd conjugation (No sign)

अद् = (to eat) = १ अत्तु, अत्ताम, अदन्तु । २ अद्धि, अत्तम्, अत्त । ३ अदानि, अदाव, अदाम ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

3rd conjugation (Repeatition of the 1st letter and no विकरण

दा = (to give) = १ ददातु, दत्ताम्, ददतु । २ देहि, दत्तम्, दत्त । ३ ददानि, ददाव, ददाम ॥

5th conjugation (sign नु)

साध् = (to get ready) = १ साध्नोतु, साध्नुताम्, साध्नुवन्तु । २ साध्नुहि, साध्नुतम्, साध्नुत । ३ साध्नवानि, साध्नुवाव, साध्नवाम ॥

7th conjugation (sign न)

यज् = (to join) = १ युनक्तु, युङ्क्ताम्, युञ्जन्तु । २ युङ्ग्धि, युङ्क्तम्, युङ्क्त । ३ युनजानि, युनजाव, युनजाम ॥

In the iii person plural, there is a speciality in the case of the roots in which the first is doubled. Students will remember only the ultimate form.

8th conjugation (sign उ)

कृ = (to do) = १ करोतु, कुरुताम्, कुर्वन्तु । २ कुरु, कुरुतम्, कुरुत । ३ करवाणि, करवाव, करवाम ॥

[Rule– the suffix हि, when comes after the उ, disappears. According to this कुरुहि is not formed, but only कुरु remains.]

9th conjugation (sign ना)

क्री = (to purchase)=१ क्रीणातु, क्रीणीताम्, क्रीणन्तु । २ क्रीणीहि, क्रीणीतम्, क्रीणीत । ३ क्रीणानि, क्रीणाव, क्रीणाम ॥

In this way, the forms of oll the ten conjugational roots are framed in लोट् tense.

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

लोट् Imperative आत्मनेपदी suffixes

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
iii person	...ताम्	...इताम्	...अन्ताम्
ii person	...स्व	...इथाम्	...ध्वम्
i person	...ऐ	...आवहै	...आमहै

1st, 4th, 6th and 10th conjugational roots have the following forms. See—

1th conjugation (sign अ)

बुध् = (to know) = १ बोधताम्, बोधेताम्, बोधन्ताम् । २ बोधस्व, बोधेथाम्, बोधध्वम् । ३ बोधै, बोधावहै, बोधामहै ॥

4th conjugation (sign य)

शुच् = (to purify)=१ शुच्यताम्, शुचयेताम्, शुचयन्ताम् । २ शुचयस्व, शुचयेथाम्, शुच्यध्वम् । ३ शुचयै, शुचयावहै, शुचयामहै ॥

6th Conjugation (sign अ)

क्षिप् = (to throw) = १ क्षिपताम्, क्षिपेताम्, क्षिपन्ताम् । २ क्षिपस्व, क्षिपेथाम् क्षिपध्वम् । ३ क्षिपै, क्षिपावहै, क्षिपामहै ॥

The other Conjugations have the following suffixes.

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
III Person	...ताम्	...आताम्	...अताम्
II Person	...स्व	...आथाम्	...ध्वम्
Ist Person	...ऐ	...आवहै	...आमहै

The difference between the former suffixes and these is— in the former suffixes wherever we have इ, in these we have आ; and in the place of अन्ताम्, we have अताम्. Now see—

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

2nd Conjugation (No sign)

ईड् = (to praise) = १ ईट्टाम्, ईडाताम्, ईडताम् । २ ईडिष्व, ईडाथाम्, ईडिध्वम् । ३ ईडै, ईडावहै, ईडामहै ॥

3rd Conjugation (First letter of the root is doubled)

भृ = (to support) = १ बिभृताम्, बिभ्राताम्, बिभ्रताम् । २ बिभृष्व, बिभ्राथाम्, बिभृध्वम् । ३ बिभरै, बिभरावहै, बिभरामहै ॥

5th Conjugation (Sign नु)

सु = (to squeeze juice) = १ सुनुताम्, सुन्वाताम्, सुन्वताम् । २ सुनुष्व, सुन्वाथाम्, सुनुध्वम् । ३ सुनवै, सुनवावहै, सुनवामहै ॥

7th Conjugation (Sign न)

इन्ध् = (to burn) = १ इन्धाम्, इन्धाताम्, इन्धताम् । २ इन्त्स्व, इन्धाथाम्, इन्ध्वम् । ३ इनधै, इनधावहै, इनधामहै ॥

8th Conjugation (Sign उ)

कृ = (to do) = १ कुरुताम्, कुर्वाताम्, कुर्वताम् । २ कुरुष्व, कुर्वाथाम्, कुरुध्वम् । ३ करवै, करवावहै, करवामहै ॥

9th Conjugation (Sign ना)

क्री = (to purchase) = १ क्रीणीताम्, क्रीणाताम्, क्रीणताम् । २ क्रीणीष्व, क्रीणाथाम्, क्रीणीध्वम् । ३ क्रीणै, क्रीणावहै, क्रीणामहै ॥

Thus the लोट् forms are framed. If only the suffixes are remembered, they can recognise the forms.

संस्कृत–वाक्यानि

पक्षिणः पत्राणि नयन्तु । त्वं अनेनान्नेन तुष्य । सर्वेऽश्वा अद्यैव शीघ्रं चलन्तु । अहं चलानि किम् ? तं बिडालं मा ताडय, परंतु तं श्वानं अधुनैव ताडय ।

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

अत्रत्याः सर्वेऽपि मानवाः यद्यद्रोचते तत्तदश्नमदन्तु । त्वं किमपि मा अद्धि । यः धनं याचकेभ्यो ददाति स तु ददातु । त्वं मह्यं वस्त्रं देहि । अहं तुभ्यं किं ददानि ?

योगी मनः तत्र युनक्तु । त्वमपि तथैव स्वकीयं मनः युङ्ग्धि । सर्वे छात्राः स्वकीयबलवृद्ध्यर्थं व्यायामं कुर्वन्तु । त्वं सायंप्रातः यथा स व्यायामं करोति तथैव कुरु ।

यद्हं वदामि तत्त्वं बोधस्व । सोऽपि बोधताम् । ईश्वरं आत्म-शुद्ध्यर्थं ईडिष्व । सर्वे शिष्याः स्वकीयानि वस्त्राणि बिभ्रताम् । त्वं यज्ञे सोमं सुनुष्व । अग्निं त्वं इन्धस्व ।

Lesson– 4

लङ् – Imperfect Past

परस्मैपद Suffixes

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
IIIrd Person	...तू	...ताम्	...अन्
IInd Person	...स् (:)	...तम्	...त
Ist Person	...अम्	...व	...म

'अ' is added before the root in this Imperfect past tense (लङ्). Now see—

Ist Conjugation (Sign अ)

नी (नय्) = (to lead, to take) = १ अनयत्, अनयताम्, अनयन् ।
२ अनयः, अनयतम्, अनयत । ३ अनयम्, अनयाव, अनयाम ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

4th Conjugation (Sign य)

कुप् = (to be angry)=१ अकुप्यत्, अकुप्यताम्, अकुप्यन् । २ अकुप्याः, अकुप्यतम्, अकुप्यत । ३ अकुप्यम्, अकुप्याव, अकुप्याम ॥

6th Conjugation (Sign श्न)

गुंफ = (to make garlands) = १ अगुम्फत्, अगुम्फताम्, अगुम्फन् । २ अगुम्फः, अगुम्फतम्, अगुम्फत । ३ अगुम्फम्, अगुम्फाव, अगुम्फाम ॥

10th Conjugation (Sign अय्)

चर्व् = (to eat) = १ अचर्वयत्, अचर्वयताम्, अचर्वयन् । २ अचर्वयः, अचर्वयतम्, अचर्वयत । ३ अचर्वयम्, अचर्वयाव, अचर्वयाम ॥

2nd Conjugation (No sign)

ख्या = (to say) = १ अख्यात्, अख्याताम्, अख्यन् (अख्युः) । २ अख्याः, अख्यातम् अख्यात । ३ अख्याम्, अख्याव, अख्याम ॥

3rd Conjugation First letter of root doubled

दा = (to give) = १ अददात्, अदत्ताम्, अददुः । २ अददाः, अदत्तम्, अदत्त । ३ अददाम्, अदद्व, अदद्म ॥

5th Conjugation (Sign नु)

साध् = (to achieve) = १ असाध्नोत्, असाध्नुताम्, असाध्नुवन् । २ असाध्नोः, असाध्नुतम्, असाध्नुत । ३ असाध्नवम्, असाध्नुव, असाध्नुम ॥

7th Conjugation (Sign न)

पिष् = (to powder) = १ अपिनट्, अपिंष्टाम्, अपिंषन् । २ अपिनट्, अपिंष्टम्, अपिंष्ट । ३ अपिनषम्, अपिंष्व, अपिंष्म ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

8th Conjugation (Sign उ)

तन् = (to spread) = १ अतनोत, अतनुताम्, अतन्वन् । २ अतनोः, अतनुतम्, अतनुत । ३ अतनवम्, अतनुव, अतनुम ॥

9th conjugation (Sign 'ना')

क्री = (to purchase) = १ अक्रीणात्, अक्रीणीताम्, अक्रीणन् । २ अक्रीणाः, अक्रीणीतम्, अक्रीणीत । ३ अक्रीणम्, अक्रीणीव, अक्रीणीम ॥

In this way the complete परस्मैपद roots have their forms in लङ् (Imperfect Past) tense and all of them have only one set of suffixes as noted above. Mostly all the forms are framed according to the same rule, Before the root 'अ' is added, then comes the root, then comes the sign of the conjugation and then lastly the tense (लङ्) suffix. As there are only one set of suffixes for all the roots, it is easy to frame the forms. Now see the आत्मनेपद of this (लङ्) tense.

(लङ्) Imperfect Past

आत्मनेपद Suffixes

	एकवचन	द्विवचन	बहुवचन
III Person	...त	...हताम्	...अन्त
II Person	...थाः	...इथाम्	...ध्वम्
I Person	...इ	...वहि	...महि

As formerly shown, first 'अ' comes, then the root, then the Conjugation sign, then the tense suffixes. Now see the form—

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

Ist Conjugation (sign अ)

बुध् = (to know) = १ अबोधत्, अबोधेताम्, अबोधन्त । २ अबोधथाः, अबोधेथाम्, अबोधध्वम् । ३ अबोधे, अबोधावहि, अबोधामहि ॥

4th Conjugation (sign य)

शुच् = (to be pure) = १ अशुच्यत, अशुच्येताम्, अशुच्यन्त । २ अशुच्यथाः, अशुच्येथाम्, अशुच्यध्वम् । ३ अशुच्ये, अशुच्यावहि, अशुच्यामहि ॥

6th Conjugation (sign अ)

क्षिप् = (to throw)=१ अक्षिपत, अक्षिपेताम्, अक्षिपन्त । २ अक्षिपथाः, अक्षिपेथाम् अक्षिपध्वम् । ३ अक्षिपे, अक्षिपावहि, अक्षिपामहि ॥

10th Conjugation (sign अय्)

गण् = (to count) = १ अगणयत, अगणयेताम्, अगणयन्त । २ अगणयथाः, अगणयेथाम्, अगणयध्वम् । ३ अगणये, अगणयावहि, अगणयामहि ॥

For the forms of the rest of the Conjugation, in the place of इताम् and इथाम्, have आताम् and आथाम् and frame the forms.

2nd Conjugation (No sign)

आस् = (to sit) = १ आस्त, आसाताम्, आसत । २ आस्थाः, आसाथाम्, आध्वम् । ३ आसि, आस्वहि, आस्महि ॥

3rd Conjugation (Doubling)

दा = (to give) = १ अदत्त, अददाताम्, अददत । २ अदत्थाः, अददाथाम्, अदद्ध्वम । ३ अददि, अदद्वहि, अदद्महि ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

5th Conjugation (sign नु)

सु = (to squeeze the juice) = १ असुनुत, असुन्वाताम्, असुन्वत । २ असुनुथाः, असुन्वाथाम्, असुनुध्वम् । ३ असुन्वि, असुनुवहि, असुनुमहि ॥

7th Conjugation (sign न)

युज् = (to join) = १ अयुङ्क्त, अयुञ्जाताम्, अयुञ्जत । २ अयुङ्क्थाः, अयुञ्जाथाम्, अयुङ्ध्वम् । अयुञ्जि, अयुञ्ज्वहि, अयुञ्ज्महि ॥

8th Conjugation (sign उ)

तन् = (to spread) = १ अतनुत, अतन्वाताम्, अतन्वत । २ अतनुथाः, अतन्वाथाम्, अतनुध्वम् । ३ अतन्वि, अतनुवहि, अतनुमहि ॥

9th Conjugation (sign ना)

क्री = (to purchase) = १ अक्रीणीत, अक्रीणाताम्, अक्रीणत । अक्रीणीथाः, अक्रीणाथाम्, अक्रीणीध्वम् । ३ अक्रीणि, अक्रीणीवहि, अक्रीणीमहि ॥

In this way the (लङ्) Imperfect past tense forms are framed, The students should remembers the method of training the forms of both परस्मैपद and आत्मनेपद. They can then frame the forms easily. There are some specialities regardlng some roots and they are not to be shown here, but only general rules are being shown.

संस्कृत-वाक्यानि

यदाऽहं तवाश्वं तत्रानयं तदा त्वं कुत्र गतः ? यदा सः अकुप्यत्तदा त्वं किमकरोः ? यदा तव पुत्री पुष्पाणां माला अगुम्फत्

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

तदा सः कुत्र गतः ? यदा त्वमन्नमचर्वयस्तदा त्वं जलं किं नापिबः ? सः त्वां तदा किमखयात् ? त्वं तदा तस्मै किमददाः ? तेन कर्मणा ते सर्वे पुरुषाः किमसाध्नुवन् ? यदाऽहं सर्वाणि भेषजानि सम्यक्कयाऽपिनषम् तदा त्वया तत्र जलं किं नानीतम् ? युद्धेन स्वकीयं यशः सर्वासु दिक्षु सः वीरोऽतनोत् । तदा गाः कोऽक्रीणात् ?

त्वमबोधथाः किं यन्मया कथितम् ? यदा सः अशुच्यत तदा त्वया किं कृतम् ? कस्तत्र तदाक्षिपत ? किमर्थं त्वमेवं तदक्षिपः ? त्वमगणयथाः किम् ? अहं नागणये । सः तत्रास्ते । अहं छात्राय पुस्तकमददि । सः सोममसुनुत । योगी परमात्मनि मनः अयुङ्क्त । सः तत्र वस्त्रं नातनुत । सः वणिक्तत्र नाक्रीणीत ।

Lesson– 5

विध्यर्थ (विधिलिङ्) (Potential mood)

The Suffixes for the परस्मैपद roots in the potential mood are as follow—

विधिलिङ् परस्मैपद Suffixes

III Person	...ईत्	...ईताम्	...ईयुः
II Person	...ईः	...ईतम्	...ईत
I Person	...ईयम्	...ईव	...ईम

1 st Conjugation (अ)

बुध् = (to know) = १ बोधेत्, बोधेताम्, बोधेयुः । २ बोधेः, बोधेतम्, बोधेत । ३ बोधेयम्, बोधेव, बोधेम ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

4 th Conjugation (य)

कुप् = (to be angry) = १ कुप्येत्, कुप्येताम्, कुप्येयुः । २ कुप्येः, कुप्येतम्, कुप्येत । ३ कुप्येयम्, कुप्येव, कुप्येम ॥

6 th Conjugation (अ)

क्षिप् = (to throw) = १ क्षिपेत्, क्षिपेताम्, क्षिपेयुः । २ क्षिपेः, क्षिपेतम्, क्षिपेत । ३ क्षिपेयम्, क्षिपेव, क्षिपेम ॥

10 th Conjugation (अय)

चुर् = (to steal) = १ चोरयेत्, चोरयेताम्, चोरयेयुः । २ चोरयेः, चोरयेतम्, चोरयेत । ३ चोरयेयम्, चोरयेव, चोरयेम ॥

For the other Conjugations the suffixes are as follow

III Person	...यात्	...याताम्	...युः
II Person	...याः	...याताम्	...यात
I Person	...याम्	...याव	...याम

2 nd Conjugation (०)

अद् = (to eat) = १ अद्यात्, अद्याताम्, अद्युः । २ अद्याः, अद्यातम्, अद्यात । ३ अद्याम्, अद्याव, अद्याम ॥

3 rd Conjugation (द्वित्व)

दा = (to give) = १ दद्यात्, दद्याताम्, दद्युः । २ दद्याः, दद्यातम्, दद्यात । ३ दद्याम्, दद्याव, दद्याम ॥

5 th Conjugation (नु)

साध् = (to achieve) = १ साध्नुयात्, साध्नुयाताम्, साध्नुयुः । २ साध्नुयाः, साध्नुयातम्, साध्नुयात । ३ साध्नुयाम्, साध्नुयाव, साध्नुयाम ॥

7 th Conjugation (न)

पिष् = (to powder) = १ पिंष्यात्, पिंष्याताम्, पिंष्युः । २ पिंष्याः, पिंष्यातम्, पिंष्यात । ३ पिंष्याम्, पिंष्याव, पिंष्याम ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

8 th Conjugation (उ)

कृ = (to be) = १ कुर्यात्, कुर्याताम्, कुर्युः । २ कुर्याः, कुर्यातम्, कुर्यात । ३ कुर्याम्, कुर्याव, कुर्याम ॥

9 th Conjugation (ना)

स्तभ् = (to stop, to return) = १ स्तभ्नीयात्, स्तभ्नीयाताम् स्तभ्नीयुः । २ स्तभ्नीयाः, स्तभ्नीयातम्, स्तभ्नीयात । ३ स्तभ्नीयाम्, स्तभ्नीयाव, स्तभ्नीयाम ॥

Benedictive

The use of the Potential (विधिलिङ्) is in saying or giving out the rules and the (आशिर्लिङ्) Benedictive is used in giving blessings. Now we are going to show how to frame the forms in परस्मैपद Benedictive (आशिर्लिङ्).

Benedictive Suffixes

III person	...यात्	...यास्ताम्	...यासुः
II person	...याः	...यास्ताम्	...यास्त
I person	...यासम्	...यास्व	...यास्म

भू = (to be) = १ भूयात्, भूयास्ताम्, भूयासुः, । २ भूयाः, भूयास्तम्, भूयास्त । ३ भूयासम्, भूयास्व, भूयास्म ॥

धु = (to shake) = १ धूयात्, धूयास्ताम्, धूयासुः । २ धूयाः, धूयास्तम्, धूयास्त । ३ धूयासम्, धूयास्व, धूयास्म ॥

स्मृ = (to remember) = १ स्मर्यात्, स्मर्यास्ताम्, स्मर्यासुः । २ स्मर्याः, स्मर्यास्तम्, स्मर्यास्त । ३ स्मर्यासम्, स्मर्यास्व, स्मर्यास्म ॥

दा = (to give) = १ देयात्, देयास्ताम्, देयासुः । २ देयाः, देयास्तम्, देयास्त । ३ देयासम्, देयास्व, देयास्म ॥

यज् = (to give oblations in the fire) = १ इज्यात्, इज्यास्ताम्, इज्यासुः । २ इज्याः, इज्यास्तम्, इज्यास्त । ३ इज्यासम्, इज्यास्व, इज्यास्म ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

Students might have seen here that there is no particular connection with conjugations in this tense. Mostly all the forms of all the roots are framed similarly. Now see the आत्मनेपद of लिङ्.

Potential mood (आत्मनेपदी)

III Person	...ईत	...ईयाताम्	...ईरन्
II Person	...ईथाः	...ईयाथाम्	...ईध्वम्
I Person	...ईय	...ईवहि	...ईमहि

1 th Conjugation (अ)

नी = (to lead, to take) = १ नयेत, नयेयाताम् नयेरन् ।२ नयेथाः, नयेयाथाम्, नयेध्वम् । ३ नयेय, नयेवहि, नयेमहि ॥

4 th Conjugation (य)

शुच् = (to become pure) = १ शुच्येत, शुच्येयाताम्, शुच्येरन् । २ शुच्येथाः, शुच्येयाथाम्, शुच्येध्वम् । ३ शुच्येय, शुच्येवहि, शुच्येमहि ॥

6 th Conjugation (अ)

क्षिप् = (to throw) = १ क्षिपेत, क्षिपेयाताम्, क्षिपेरन् । २ क्षिपेथाः, क्षिपेयाथाम्, क्षिपेध्वम् । ३ क्षिपेय, क्षिपेवहि, क्षिपेमहि ॥

10 th Conjugation (अय)

ताड् = (to beat) = १ ताडयेत, ताडयेयाताम्, ताडयेरन् । २ ताडयेथाः, ताडयेयाथाम्, ताडयेध्वम् । ३ ताडयेय, ताडयेवहि, ताडयेमहि ॥

2 nd Conjugation (०)

आस् = (to sit) = १ आसीत, आसीयाताम्, आसीरन् । २ आसीथाः, आसीयाथाम्, आसीध्वम् । ३ आसीय, आसीवहि, आसीमहि ॥

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

3 rd Conjugation (doubling)

दा = (to give) = १ ददीत, ददीयाताम्, ददीरन् । २ ददीथाः, ददीयाथाम्, ददीध्वम् । ३ ददीय, ददीवहि, ददीमहि ॥

5 th Conjugation (नु)

सु = (to squeeze the juice) = १ सुन्वीत, सुन्वीयाताम्, सुन्वीरन् । २ सुन्वीथाः, सुन्वीयाथाम्, सुन्वीध्वम् । ३ सुन्वीय, सुन्वीवहि, सुन्वीमहि ॥

7 th Conjugation (न)

इन्ध् = (to burn) = १ इन्धीत, इन्धीयाताम्, इन्धीरन् । २ इन्धीथाः, इन्धीयाथाम्, इन्धीध्वम् । ३ इन्धीय, इन्धीवहि, इन्धीमहि ॥

8 th Conjugation (उ)

कृ = (to do) = १ कुर्वीत, कुर्वीयाताम्, कुर्वीरन् । २ कुर्वीथाः, कुर्वीयाथाम्, कुर्वीध्वम् । ३ कुर्वीय, कुर्वीवहि, कुर्वीमहि ॥

9 th Conjugation (ना)

क्री = (to purchase) = १ क्रीणीत, क्रीणीयाताम्, क्रीणीरन् । २ क्रीणीथाः, क्रीणीयाथाम्, क्रीणीध्वम् , ३ क्रीणीय, क्रीणीवहि, क्रीणीमहि ॥

Benedictive (आत्मनेपदी suffixes)

III Person	...सीष्ट	...सीयास्ताम्	...सीरन् ।
II Person	सीष्ठाः	...सीयास्थाम्	...सीध्वम् ।
I Person	सीय	...सीवहि	...सीमहि ।

धु = (to shake) = १ धोषीष्ट, धोषीयास्ताम्, धोषीरन् । २ धोषीष्ठाः, धोषीयास्थाम्, धोषीढ्वम् । ३ धोषीय, धोषीवहि, धोषीमहि ॥

जन् = (to deliver) = १ जनिषीष्ट, जनिषीयास्ताम्, जनिषीरन् । २ जनिषीष्ठाः, जनिषीयास्थाम् जनिषीढ्वम् । ३ जनिषीय, जनिषीवहि, जनिषीमहि ॥

The Benedictive of all the roots are framed in this way.

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

लेट् in place of लिङ्

The students are conversent with the लिङ् tense previously, and their kind i. e. (आशीर्लिङ्) Benedictive and (विधिलिङ्) Potential mood. In the Vedas, in the place of this लिङ्, लेट् tense is used. Till now we have not shown the method of framing the forms of लेट्, because the forms of लेट् are used only in the Vedas; and nowhere else. These Vedic forms cannot be framed newly. Whatever forms we find in the Vedas regarding this tense are to be used as they are. So there is no necessity of framing those forms. It is enough if the students remember here that लेट् is used in the place of लिङ् in the Vedas. Let the students read this lesson and understand.

रामायणम्

एवं सान्त्वितो रामो बाष्पान्तेनाश्रूणि प्रमार्जयत् । सुग्रीवमुवाच च- 'कृतं त्वया मित्रस्य कर्तव्यम् । दुर्लभो हि त्वत्सदृशो बंधुः । विशेषत एवंविधेऽस्मिन्काले । किंतु त्वया महान्यत्नः कार्यः सीतायाः परिमार्गणे । ' इति ।

ततो मधुरया गिरा प्रणयात्सुग्रीव उवाच— 'भ्रात्रा हृतभार्यो-ऽहं भयार्दितश्चरामि गिरिं ऋष्यमूकम् । मम भ्रातुर्बालिनो भयान्मां त्रातुमर्हसि । ' इति ।

एवमुक्तस्तु धर्मवत्सलो रामः सुग्रीवं प्रहसन्निव प्रत्युवाच— 'उपकारलक्षणं मित्रं, अरिलक्षणं अपकारः । अतस्तव भार्यापहारिणं त्वद् भ्रातरमद्यैव हनिष्यामि । ' इति ।

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

तच्छ्रुत्वा हृष्टः सुग्रीवो रामं प्रशशंस च । उवाच च राम्म्- 'राम ! वालिनः शौर्यं वीर्यं पौरुषं च श्रुत्वा यद्युक्तं तद्विधत्स्व । शृणु, तस्य वीर्यं, अनुदिते सूर्ये वाली अविश्रान्तः पश्चिमं समुद्रं क्रामति । शैलशिखराण्यप्यूर्ध्वं तरसोत्पातयति । एवंविधं बलिष्ठं कथं त्वं हन्तुं शक्ष्यसे ?

Lesson– 6

(लट्) Simple Future

In the first lesson of this book those suffixes that are given in connection with the present tense, are to be replaced here to show that there is very little difference between the present and future tense suffixes except that in the future 'स्य' is inserted, as shown below—

भू = भव + ति = भवति

भू = भव् + स्य + ति = भविष्यति

This rule is common to all the roots. With this only speciality is that in some roots 'इ' is added before स्य and in some it is not. For example—

कृ = १ करिष्यति, करिष्यतः, करिष्यन्ति । २ करिष्यसि, करिष्यथः, करिष्यथ । ३ करिष्यामि, करिष्यावः, करिष्यामः ॥

Note : By adding आत्मनेपद suffixes in place of the परस्मैपद, we have आत्मनेपद forms.

कृ = १ करिष्यते, करिष्येते, करिष्यन्ते । २ करिष्यसे, करिष्येथे, करिष्यध्वे । ३ करिष्ये करिष्यावहे, करिष्यामहे ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

When इ is not added, the forms are as under—

दृश् = १ द्रक्ष्यति, द्रक्ष्यतः, द्रक्ष्यन्ति । २ द्रक्ष्यसि, द्रक्ष्यथः, द्रक्ष्यथ । ३ द्रक्ष्यामि, द्रक्ष्यावः, द्रक्ष्यामः ॥

सृज् = १ स्रक्ष्यति, स्रक्ष्यतः, स्रक्ष्यन्ति । २ स्रक्ष्यसि, स्रक्ष्यथः, स्रक्ष्यथ । ३ स्रक्ष्यामि, स्रक्ष्यावः, स्रक्ष्यामः ॥

By seeing the above examples of लृट्, the students will have realised that it is easy to frame the forms of this tense, because for all the roots the suffixes are common. Still for the benefit of the students we give the suffixes.

Simple future (लृट्) suffixes

परस्मैपदी

III Person	...स्यति	...स्यतः	...स्यन्ति
II Person	...स्यसि	...स्यथः	स्यथ
I Person	...स्यामि	...स्यावः	...स्यामः

आत्मनेपदी

III Person	...स्यते	...स्येते	...स्यन्ते
II Person	...स्यसे	...स्येथे	...स्यध्वे
I Person	...स्ये	...स्यावहे	...स्यामहे

of the 'इ'— The स्य becomes ष्य and भविष्यति etc. are formed.

Conditional Future (लृङ्)

We have given in the 3rd lesson of this book, the suffixes of the Imperfect past tense (लङ्). If स्य is added before them, the forms of this लृङ् (conditional future)

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

tense are formed. For easy understanding we give the suffixes here. Here also like the Imperfect past लङ् 'अ' is added before the roots. Now see the suffixes—

(Conditional) Future

परस्मैपदी प्रत्यय

III Person	...स्यत्	...स्यताम्	...स्यन्
II Person	...स्यः	...स्यतम्	...स्यत
I Person	...स्यम्	...स्याव	...स्याम

आत्मनेपदी प्रत्यय

III Person	...स्यत	...स्येताम्	...स्यन्त
II Person	...स्यथाः	...स्येथाम्	...स्यध्वम्
I Person	...स्ये	...स्यावहि	...स्यामहि

Now see the examples—

परस्मैपदी roots

बुध् = १ अबोधिष्यत्, अबोधिष्यताम्, अबोधिष्यन् । २ अबोधिष्यः, अबोधिष्यतम्, अबोधिष्यत । ३ अबोधिष्यम्, अबोधिष्याव, अबोधिष्याम ॥

नी = १ अनेष्यत्, अनेष्यताम्, अनेष्यन् । २ अनेष्यः, अनेष्यतम्, अनेष्यत । ३ अनेष्यम्, अनेष्याव, अनेष्याम ॥

आत्मनेपदी roots

वृध् = १ अवर्धिष्यत, अवर्धिष्येताम्, अवर्धिष्यन्त । २ अवर्धिष्यथाः, अवर्धिष्येथाम्, अवर्धिष्यध्वम् । ३ अवर्धिष्ये, अवर्धिष्यावहि, अवर्धिष्यामहि ॥

नी = १ अनेष्यत, अनेष्येताम्, अनेष्यन्त । २ अनेष्यथाः, अनेष्येथाम्, अनेष्यध्वम् । ३ अनेष्ये, अनेष्यावहि, अनेष्यामहि ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

हेतुहेतुमद्भावार्थ i. e. conditional future tense is used to show the हेतु or cause in the sentence. For instance, if you want to say 'If he had gone there that would not have happened' 'यदि स तत्र 'अगमिष्यत्' तर्हि एवं न 'अभविष्यत्' you will use (हेतुहेतुमद्भाव) लृङ् tense i. e. the conditional future.

Now see the rules for framing the forms of the first future—

(लुट्) first future

The following are the suffixes of लुट् (first future). The suffixes are for all the roots completely.

परस्मैपदी

III Person	...ता	...तारौ	...तारः
II Person	...तासि	...तास्थः	...तास्थ
I Person	...तास्मि	...तास्वः	...तास्मः

दा = (to give) = १ दाता, दातारौ, दातारः। २ दातासि, दातास्थः, दातास्थ। ३ दातास्मि, दातास्वः, दातास्मः॥

भ्रम् = (to roam, to wander) = १ भ्रमिता, भ्रमितारौ, भ्रमितारः। २ भ्रमितासि, भ्रमितास्थः, भ्रमितास्थ। ३ भ्रमितास्मि, भ्रमितास्वः, भ्रमितास्मः॥

आत्मनेपदी

III Person	...ता	...तारौ	...तारः
II Person	...तासे	...तासाथे	...ताध्वे
I Person	...ताहे	...तास्वहे	...तास्महे

The roots of आत्मनेपदी will have the above suffixes to form the first future.

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

दा = (to give) १ दाता, दातारौ, दातारः । २ दातासे, दातासाथे, दाताध्वे । ३ दाताहे, दातास्वहे, दातास्महे ॥

Before adding these suffixes, some roots have 'इ' added to them and some have not and some are used with or without 'इ' also.

लुभ्र = (to be greedy)

With इ = १ लोभिता, लोभितारौ, लोभितारः । २ लोभितासि, लोभितास्थः, लोभितास्थ । ३ लोभितास्मि, लोभितास्वः, लोभितास्मः ॥

Without इ = १ लोब्धा, लोब्धारौ, लोब्धारः । २ लोब्धासि, लोब्धास्थः, लोब्धास्थ । ३ लोब्धास्मि, लोब्धास्वः, लोब्धास्मः ॥

The roots that have इ added to them are called सेट् (स = with इट् = इ) and those that have no इ are called अनिट् (अन् = no; इट् = इ) and those that are used with or without इ are called वेट् (वा = or, इट् = इ) The roots are fixed सेट्, अनिट् or वेट् from the beginning, and they will have इ added or not, accordingly.

Lesson– 7

Past Perfect (लिट्)

Past perfect tense is called लिट्. The action that has happened long ago and not been seen by the sayer is called लिट् For example रामो राजा बभूव । Rama became king i. e. the sayer did not see Rama becoming king and the action happened long time ago. The following are suffixes for लिट्.

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

परस्मैपदी (लिट्)

III Person	...अ	...अतुः	...उः
II Person	...थ	...अथुः	...अ
I Person	...अ	...व	...म

भू = (to be) = १ बभूव, बभूवतुः, बभूवुः । २ बभूविथ, बभूवथुः, बभूव । ३ बभूव, बभूविव, बभूविम ॥

In this first letter of the root is doubled and the doubled consonant if it is hard becomes soft one. Example (अ is hard and व is soft).

'भू + अ = 'भू भू + अ' = 'बु भू + अ = बभू + अ' = बभूव ।

The forms are like this—

यु = (to mix) = १ युयाव, युयुवतुः, युयुवुः । २ युयुविथ, युयुवथुः, युयुव । ३ युयाव, युयुविव, युयुविम ॥

रु = (to make noise) = १ रुराव, रुरुवतुः, रुरुवुः । २ रुरुविथ, रुरुवथुः, रुरुव । ३ रुराव, रुरुविव, रुरुविम ॥

वृ = (to choose) = १ ववार, वव्रतुः, वव्रुः । २ ववरिथ, वव्रथुः, वव्र । ३ ववार, ववृव, ववृम ॥

मुच् = (to be free) = १ मुमोच, मुमुचतुः, मुमुचुः । २ मुमोचिथ, मुमुचथुः, मुमुच । ३ मुमोच, मुमुचिव, मुमुचिम ॥

वच् = (to say) = १ उवाच, ऊचतुः, ऊचुः । २ उवचिथ, ऊचथुः, ऊच । ३ उवाच, ऊचिव, ऊचिम ॥

प्रच्छ = (to ask) = १ पप्रच्छ, पप्रच्छतुः, पप्रच्छुः । २ पप्रच्छिथ, पप्रच्छथुः, पप्रच्छ । ३ पप्रच्छ, पप्रच्छिव, पप्रच्छिम ॥

त्यज् = (to give up) = १ तत्याज, तत्यजतुः, तत्यजुः । २ तत्यजिथ, तत्यजथुः, तत्यज । ३ तत्याज, तत्यजिव, तत्यजिम ॥

Sri Vidyabhasathi Book Collection, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

भुज् = (to eat) = १ बुभोज, बुभुजतुः बुभुजुः । २ बुभोजिथ, बुभुजथुः, बुभोज । ३ बुभुज, बुभुजिव, बुभुजिम ॥

युज् = (to join) = १ युयोज, युयुजतुः, युयुजुः । २ युयोजिथ, युयुजथुः युयुज । ३ युयोज, युयुजिव, युयुजिम ॥

तप = (to suffer pain) = १ ततापे, तेपतुः, तेपुः । २ ततपिथ, ततपिथुः, तेप । ३ ततापे, तेपिव, तेपिम ॥

In this way the forms of the परस्मैपद् roots are framed. Now see आत्मनेपद् forms of roots—

Past perfect आत्मनेपद्

III Person	...ए	...आते	...इरे
II Person	...से	...आथे	...ध्वे
I Person	...ए	...वहे	...महे

The following are the forms framed according to the above suffixes.

रु = (to make noise) = १ रुरुवे, रुरुवाते, रुरुविरे । २ रुरुविषे, रुरुवाथे, रुरुविढ्वे । ३ रुरुवे, रुरुविवहे, रुरुविमहे ॥

शी = (to sleep) = १ शिश्ये, शिश्याते, शिश्यिरे । २ शिश्यिषे, शिश्याथे, शिश्यिढ्वे । शिश्ये, शिश्यिवहे, शिश्यिमहे ॥

वृ = (to choose) = १ ववृे, ववृाते, ववृिरे । २ ववृषे, ववृाथे, ववृढ्वे । ३ ववृे, ववृवहे. ववृमहे ॥

पच् = (to cook) = १ पेचे, पेचाते, पेचिरे । २ पेचिषे, पेचाथे, पेचिढ्वे । ३ पेचे, पेचिवहे, पेचिमहे ॥

भज् = (to serve) = १ भेजे, भेजाते, भेजिरे । २ भेजिषे, भेजाथे, भेजिढ्वे । ३ भेजे, भेजिवहे, भेजिमहे ॥

यज् = (to give oblations in the fire) = १ ईजे, ईजाते, ईजिरे । २ ईजिषे, ईजाथे, ईजिढ्वे । ३ ईजे, ईजिवहे, ईजिमहे ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

विद् = (to consider) = १ विविदे, विविदाते, विविदिरे। २ विविदिषे, विविदाथे, विविदिध्वे। ३ विविदे, विविदिवहे, विविदिमहे ॥

बुध् = (to know) = १ बुबुधे, बुबुधाते, बुबुधिरे। २ बुबुधिषे, बुबुधाथे, बुबुधिध्वे। ३ बुबुधे, बुबुधिवहे, बुबुधिमहे ॥

मन् = (to think out) = १ मेने, मेनाते, मेनिरे। २ मेनिषे, मेनाथे, मेनिध्वे। ३ मेने, मेनिवहे, मेनिमहे ॥

लभ् = (to gain) = १ लेभे, लेभाते, लेभिरे। २ लेभिषे, लेभाथे, लेभिध्वे। ३ लेभे, लेभिवहे, लेभिमहे ॥

कृष् = (to plough)= १ चकृषे, चकृषाते, चकृषिरे। २ चकृषिषे, चकृषाथे, चकृषिध्वे। ३ चकृषे, चकृषिवहे, चकृषिमहे ॥

धु = (to shake) = १ दुधुवे, दुधुवाते, दुधुविरे। २ दुधुविषे, दुधुवाथे, दुधुविध्वे। ३ दुधुवे, दुधुविवहे, दुधुविमहे ॥

the use of 'कृ-भू-अस्' roots

By adding आम् suffix to the roots and along with that by adding any one of the लिट् forms of 'कृ, भू or अस्' at a time, the लिट् past tense can also be formed. The forms of कृ, भू, अस् in परस्मैपद and आत्मनेपद are as follow–

कृ = (परस्मै०) = १ चकार, चक्रतुः, चक्रुः। २ चकर्थ, चक्रथुः, चक्र। ३ चकार, चकृव, चकृम ॥

कृ = (आत्मने०) = १ चक्रे, चक्राते, चक्रिरे। २ चकृषे, चक्राथे, चकृढ्वे। ३ चक्रे, चकृवहे, चकृमहे ॥

भू = (परस्मै०) = १ बभूव, बभूवतुः, बभूवुः। २ बभूविथ, बभूवथुः, बभूव। ३ बभूव, बभूविव, बभूविम ॥

अस् = (परस्मै०) = १ आस, आसतुः, आसुः। २ आसिथ, आसथुः, आस। ३ आस, आसिव, आसिम ॥

By adding the above forms to any root the लिट् form of that root is done.

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

कास् (to cough)

१ कासाञ्चक्रे, कासाञ्चक्राते, कासांचक्रिरे ।
२ कासामास, कासामासतुः, कासामासुः ।
३ कासांबभूव, कासांबभूवतुः, कासांबभूवुः ।

कथ् (to say)

१ कथयांचकार, कथयांचक्रतुः, कथयांचक्रुः ।
२ कथयांचक्रे, कथयांचक्राते, कथयांचक्रिरे ।
३ कथयामास, कथयामासतुः, कथयामासुः ।
४ कथयांबभूव, कथयांबभूवतुः, कथयांबभूवुः ।

We have shown here only the III person forms. The students can frame accordingly the other two forms namely II and I person.

Now read the verses—

(महाभारत शल्यपर्व अ. ५१)

आसीत्पूर्वं महाराज मुनिर्धीमान्महातपाः ।
दधीच इति विख्यातो ब्रह्मचारी जितेन्द्रियः ॥ ५ ॥
तस्यातितपसः शक्रो बिभेति सततं विभो ।
न स लोभयितुं शक्यः फलैर्बहुविधैरपि ॥ ६ ॥
प्रलोभनार्थं तस्याथ प्राहिणोत्पाकशासनः ।
दिव्यामप्सरसं पुण्यां दर्शनीयामलंबुषाम् ॥ ७ ॥

O king, in olden times there lived an asectic, of good penance, and intelligent named Dadheechi who was also a celebate and had all his sense under control. ॥ ५ ॥ Indra was always afraid of the penance of that ascetic. He thought it necessery to distract him from his path. ॥ ६ ॥ So he (Indra) sent a beautiful nymph called Alambusha, who was capable of giving happiness, to distract him. ॥ ७ ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

Lesson– 8

(लुङ्) Aorist

There are different kinds of suffixes for this tense, Now see the Ist kind—

परस्मैपदी

१ प्र० पु०	...त्	...ताम्	...उस्
२ म० पु०	...स् (:)	...तम्	...त
३ उ० पु०	...अम्	...व	...म

These suffixes are mostly like those of लङ् (Imperfect last). The only difference is in the place of अन् (in लङ्) 'उस्' is used here. The forms are as under—

स्था = (to stop) = १ अस्थात्, अस्थाताम्, अस्थुः । २ अस्थाः, अस्थातम्, अस्थात । ३ अस्थाम्, अस्थाव, अस्थाम ॥

दा = (to give) = १ अदात्, अदाताम्, अदुः । २ अदाः, अदातम्, अदात । ३ अदाम्, अदाव, अदाम ॥

पा = (to drink) = १ अपात्, अपाताम्, अपुः । २ अपाः, अपातम्, अपात । ३ अपाम्, अपाव, अपाम ॥

In these toots that have no 'आ' at the end, the forms are like those of 'लङ्' i. e. in the place of 'अस्' 'अन्' will be placed.

भू = (to be) = १ अभूत्, अभूताम्, अभूवन् । २ अभूः, अभूतम्, अभूत । ३ अभूवम्, अभूव, अभूम ॥

The students might have understood, in this Aoriss tense भू is not transformed in to भव, because there is no गुण. Therefore अभूत् is formed otherwise अभवन्

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

would have been formed as in लङ्. Again in iii person plural, in the Aorist tense, the form is अभूवन्; (not अभवन् like लङ्) There is not only no गुण here but भू remains as it is, but an extra व् is added, simply adding अन् is not enough (in लङ्, the व in अभवन् is due to गुण and not an extra.)

परस्मैपदी suffixes

१ प्र० पु०	...त	...ताम्	...न्
२ म० पु०	...स्	...तम्	...त
३ उ० पु०	...म्	...व	...म

शक् = (to be able)

१ अशकत्, अशकताम्, अशकन्। २ अशकः, अशकतम्, अशकत। ३ अशकम्, अशकाव, अशकाम॥

वच् = (to talk)

१ अवोचत्, अवोचताम्, अवोचन्। २ अवोचः, अवोचतम्, अवोचत। ३ अवोचम्, अवोचाव, अवोचाम्॥

सिच् = (to spray)

१ असिचत्, असिचताम्, असिचन्। २ असिचः, असिचतम्, असिचत। ३ असिचम्, असिचाव, असिचाम्॥

आत्मनेपदी suffixes

१ प्र० पु०	...त	...इताम्	...न्त
२ म० पु०	...थाः	...इथाम्	...ध्वम्
३ उ० पु०	...इ	...वहि	...महि

लिप् = (to paint, to smear)

१ अलिपत, अलिपेताम, अलिपन्त। २ अलिपथाः, अलिपेथाम, अलिपध्वम्। ३ अलिपे, अलिपावहि, अलिपामहि॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

In this way other forms are framed from other roots. The students can form them themselves. There are other kinds of suffixes also for this tense (Aorist). But it is not very necessary to know all those.

णिजन्त Causative verb

The verbs are of two kinds. one, where the action is done by the doer himself, which is called कर्ता; and the other in getting the work done by other by inducing or asking etc. (प्रयोजक). For instance– He does it, He causes to do it. So far the first kind has been treated. Now we are going to treat the second kind.

root	meaning	णिजन्त (causative form)
१ स्फुर्	= (to shake)	स्फारयति, स्फारयते ।
२ पा	= (to protect)	पालयति, पालयते ।
३ दा	= (to give)	दापयति – ते ।
४ रुह्	= (to grow)	रोहयति – ते ।
५ दुष्	= (to spoil)	दूषयति – ते ।
६ प्री	= (to love)	प्रीणयति – ते ।
७ व्यथ्	= (to give sorrow)	व्यथयति – ते ।
८ प्रथ्	= (to be renowned)	प्रथयति – ते ।
९ नट्	= (to dance)	नटयति, नाटयति – ते ।
१० ज्वल्	= (to burn)	ज्वलयति, ज्वालयति – ते ।
११ चल्	= (to go)	चलयति, चालयति – ते ।
१२ ध्वन्	= (to make noise)	ध्वनयति, ध्वानयति – ते ।
१३ क्रम्	= (to attack)	क्रमयति – ते ।
१४ नम्	= (to bow)	नमयति, नामयति – ते ।
१५ स्ना	= (to bathe)	स्नपयति, स्नापयति – ते ।
१६ कम्	= (to wish)	कामयति – ते ।

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

१७ शम् = (to make peace) शामयति – ते ।
१८ यम् = (to control) यामयति – ते ।

These are the forms in the present tense. The other forms in other tenses are like those shown before. The meanings are as follow—

दा	– ददाति	(gives)
	– दापयति	(causes to give)
व्यथ्	– व्यथते	(grieves)
	– व्यथयति	(causes to grieve)
नट्	– नटति	(dances)
	– नटयति	(causes to dance)
चल्	– चलति	(goes)
	– चलयति	(causes to go)
नम्	– नमति	(bows)
	– नमयति	(causes to bow)
स्ना	– स्नाति	(bathes)
	– स्नापयति	(causes to bathe)

These are the meanings and they are very useful.

श्लोकपाठः

एवं बहुविधैर्वाक्यैर्याच्यमानस्तया नृपः ।
नाश्रद्दधच्छाल्वपतिः कन्याश्च भरतर्षभ ॥ २० ॥
ततः सा मन्युनाऽऽविष्टा ज्येष्ठा काशिपतेः सुता ।
अब्रवीत्साऽश्रुनयना बाष्पविप्लुतया गिरा ॥ २१ ॥
(महाभारत उद्योग, अ. १७५)

' हे भरतर्षभ ! एवं तया बहुविधैः वाक्यैः याच्यमाना नृपः शाल्वपतिः तस्यां कन्यायां न अश्रद्दधत् ॥ ततः सा काशिपतेः ज्येष्ठा सुता मन्युना आविष्टा साश्रुनयना बाष्पविप्लुतया गिरा अब्रवीत् ॥

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

Lesson– 9

Verbs showing wish (सन्नन्त-क्रिया)

गम् = (to go) = गच्छति (he goes) ।

जिगमिषति (He wishes to go) This is सन्नन्त verb

पठ् = (to read) = पठति (He reads) ।

पिपठिषति (He wishes to read) This is सन्नन्त verb

These are the examples of सन्नन्त verbs. To express the wish of anyone to do an action this verb is used. In this the first letter of the root is doubled (as in लिट् tense) and then स is added before the tense suffix. For example,

भू = भु भू = बुभू + स = बुभूष + ति = बुभूषति = (wishes to be). This way the verbs are framed.

१	भू = (to be)	...	बुभूषति ।
२	पठ् = (to read)	...	पिपठिषति ।
३	मुष् = (to steal)	...	मुमुषिषति ।
४	भिद् = (to split)	...	बिभित्सति ।
५	हन् = (to kill)	...	जिघांसति ।
६	गम् = (to go)	...	जिगमिषति ।
७	लिख् = (to write)	...	लिलिखिषति ।
८	ज्ञा = (to k now)	...	जिज्ञासते ।
९	मान् = (to consider)	...	मीमांसते ।
१०	स्था = (to stay)	...	तिष्ठासति ।
११	रक्ष् = (to protect)	...	रिरक्षिषति ।
१२	कृ = (to do)	...	चिकीर्षति ।
१३	लुष् = (to wish)	...	लिलविषति ।
१४	वद् = (to talk.)	...	विवदिषति ।

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

We have shown how the meanings are derived, So we need not say it again. Here ends the treatment of verbs. Now we shall show how the prefixes are added to the roots and their principles.

Prefixes and verbal roots

Prefixes when used before the roots their meanings are altered. For example.

गम् = (to go) = गच्छति, अगच्छत्, गमिष्यति, जगाम ।

When prefixes are added they become as follow—

१ प्रगच्छति, संगच्छति, उद्गच्छति, अनुगच्छति ।

२ प्रागच्छत्, समगच्छत्, उदगच्छत्, अन्वगच्छत् ।
(प्र + अगच्छत्, सम् + अगच्छत्, उत् + अगच्छत्, अनु + अगच्छत् ।

३ प्रगमिष्यति, संगमिष्यति, उद्गमिष्यति, अनुगमिष्यति ।

४ प्रजगाम, संजगाम, उज्जगाम, अनुजगाम ।

When the forms of any root in any tense are derived, the prefix is placed afterwards, i. e., संगम् is the root, समगच्छत् is the derived form in लङ् tense. The derived form of गम् in लङ् is अगच्छत् and after adding सम् before it we have सम् + अगच्छत् = समगच्छत्. Thus the students should try to derive other forms of roots also. For the easy understanding of the srudents, we give some examples of the above—

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

गम् = (to go)

१ अधि+गम्= (to earn) = अधिगच्छति, अध्यगच्छत्, अधिगमिष्यति ।

२ अनु+गम् = (to follow) = अनुगच्छति, अन्वगच्छत्, अनुगमिष्यति ।

३ अव + गम् = (to know)=अवगच्छति, अवागच्छत्, अवगमिष्यति ।

४ आ + गम् = (to come) = आगच्छति, आगच्छत्, आगमिष्यति ।

५ उप + गम्= (to go near)=उपगच्छति, उपागच्छत्, उपगमिष्यति ।

६ निगम् = (to go) = निगच्छति, न्यगच्छत्, निगमिष्यति ।

७ निर्गम् = (to go out)= निर्गच्छति, निरगच्छत्, निर्गमिष्यति ।

८ विगम् = (to go away)=विगच्छति, व्यगच्छत्, विगमिष्यति ।

९ संगम् = (to meet) = संगच्छति, समगच्छत्, संगमिष्यति ।

In this way different roots having different prefixes become different verds. Sometimes more than one prefix also is added. Now see the examples of other roots as well—

उपवस् = (to obstain from food, to fast) = उपवसति, उपावसत्, उपवसिष्यति ।

निर्मुच् = (to give up) = निर्मुञ्चति, निरमुञ्चत्, निर्मोक्ष्यति ।

निर्या = (to go out) = निर्याति, निरयात्, निर्यास्यति ।

प्रदह् = (to burn) = प्रदहति, प्रादहत्, प्रदहिष्यति ।

प्रदुष् = (to spoil) = प्रदुष्यति, प्रादुष्यत्, प्रदोक्ष्यति ।

विक्रम् = (to show valour) = विक्रमति, व्यक्रमत्, विक्रमिष्यति ।

विगर्ह = (to blame) = विगर्हति, व्यगर्हत्, विगर्हिष्यति ।

विचल् = (to shake) = विचलति, व्यचलत्, विचलिष्यति ।

वितॄ = (to cross) = वितरति, व्यतरत्, वितरिष्यति ।

संभू = (to take birth) = संभवति, समभवत्, संभविष्यति ।

संभाष् = (to converse) = संभाषते, समभाषत्, संभाषिष्यते ।

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

In this way, it is well to know the prefixes for other roots also. the uses of such verbs are formed in hundreds of places in sanskrit. Students may therefore learn the usefulness of the verbs with prefixes. For example see the following verses—

आत्मवीर्यं समाश्रित्य भृत्यवीर्यं च कौरव ।
आह्वयस्व रणे पार्थान्सर्वथा क्षत्रियो भव ॥ ५४ ॥
परवीर्यं समाश्रित्य यः समाह्वयते परान् ।
अशक्तः स्वयमादातुमेतदेव नपुंसकम् ॥ ५५ ॥
(महाभारत उद्योग, अ. १६२)

Depending upon ones own prowess, and depending upon the prowess of the servants, O Kaurava, invite the pandavas to right. Become a kshatriya in every way ॥ 54 ॥

Depending upon another's power, he who invites the foes to give battle, and is unable to bear the brunt of the battle himself, is a coward ॥ 55 ॥

From these verses—

समाश्रित्य = (सम् + आ + श्रि)
आह्वयस्व = (आ + ह्वे)
समाह्वयते = (स + आ + ह्वे)
आदातुं = (आ + दा)

These are roots with prefixes. Let the students know this way.

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

Lesson– 10

Other forms derived from roots.

By adding many suffixes to the verbs we can derive many forms which are very useful. They are used again and again. It is therefore intended to treat them here—

'तुम्' suffix

This is used in the meaning of 'In order to.' See—

कृ	(to do)	-कर्तुम् ।	(in order to do)
गम्	(to go)	-गन्तुम् ।	(in order to go)
लिख्	(to write)	-लेखितुम् ।	(in order to write)
सेव्	(to serve)	-सेवितुम् ।	(in order to serve)

These forms are used in sanskrit again and again and these are easy to be derived. We give some forms here–

अङ्क् (to mark) = अङ्कयितुम् ।
अत् (to go) = अतितुम् ।
अद् (to eat) = अत्तुम् ।
अन् (to live) = अनितुम् ।
अर्च् (to worship) = अर्चितुम् । (प्रथम गण)
अर्चयितुम् । (दशम गण)
अर्थ् (to beg, to request) = अर्थयितुम् ।
अव् (to protect) = अवितुम् ।
अश् (to eat) = अशितुम् ।
आप् (to pervade) = आप्तुम् ।
कथ् (to say) = कथयितुम् ।
कम्प् (to shake) = कम्पितुम् ।
कृष् (to plough) = कर्ष्टुम् ।
क्रम् (to move) क्रमितुम् ।
गण् (to count) = गणयितुम् ।
छिद् (to cut) = छेत्तुम् ।
जी (to win) = जेतुम् ।
तड् (to beat) = ताडयितुम् ।

In this way this तुम् suffix is added to roots and forms derived. The students will recognise them.

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

'त्वा' suffix

This is used in the meaning of 'having done ! see—

गम् = गत्वा = (Having gone)
पा = पीत्वा = (Having drunk)
भुज् = भुक्त्वा = (Having eaten)
नत् = नत्वा = (Having bowed)
तृष् = तृषित्वा = (Having been thirsty)

In this way the forms are derived with the suffix त्वा added to the roots. They are very useful in sanskrit language. We give some examples—

त्रुट् (to break) = त्रुटित्वा ।
त्वर् (to hasten) = त्वरित्वा ।
दण्ड् (to punish) = दण्डयित्वा ।
दम् (to shub) = दमित्वा ।
दंश (to bite) = दंष्ट्वा ।
दा (to give) = दत्त्वा ।
दुह् (to milk) = दोग्ध्वा ।
द्विष् (to hate) = द्विष्ट्वा ।
धाव् (to run) = धावित्वा ।
धा (to bear) = हित्वा ।
धु (to shake) = धुत्वा ।
धृ (to bear) = धृत्वा ।
नट् (to dance) = नटित्वा ।
नश् (to destroy) = नशित्वा, नष्ट्वा ।
निन्द् (to blame) = निन्दित्वा ।
नृत् (to dance) = नर्तित्वा ।
पच् (to cook) = पक्त्वा ।
पठ् (to read) = पठित्वा ।
पा (to protect) = पात्वा ।
पुष् (to be strong) = पुष्ट्वा ।
पूज् (to worship) = पूजयित्वा ।

In this way, other roots also will have त्वा and forms can be derived.

'य' suffix

In case there is a prefix before the roots, instead of 'त्वा' 'य' is added after the roots. But the meaning is the some as adding त्वा. For example see—

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

अधि	– ई	= अधीत्व	= (having read)
नि	– यम्	= नियम्य	= (having subdued)
प्र	– णम्	= प्रणम्य	= (having bowed)
वि	– तन्	= वितत्य	= (having spread)
आ	– दा	= आदाय	= (having brought)
वि	– धा	= विधाय	= (having made)
प्र	– हा	= प्रहाय	= (having left)
आ	– क्रम्	= आक्रम्य	= (having attacked)
सं आ	– भाष्	= समाभाष्य	= (having conversed)
सं	– चि	= संचित्य	= (having collected)
सं	– चिन्त	= संचिन्त्य	= (having considered)
प्र	– जल्प्	= प्रजल्प्य	= (having talked)
वि	– जि	= विजित्य	= (having won)
वि	– ज्ञा	= विज्ञाय	= (having known)

This way the forms are derived by adding य after the roots. The uses are many in sanskrit. Therefore the students should practise these well.

कृत्य–प्रक्रिया

These suffixed 'तव्य' and 'अनीय' are added at the end of the roots to show the meaning of ability or fitness.

कृ	– कर्तव्यम्	= (fit to do)
भिद्	– भेत्तव्यम्, भेदनीयं	= (fit to be divided)
पच्	– पक्तव्यं, पचनीयं	= (fit to be cooked)
निन्द्	– निन्दितव्यं, निंदनीयं	= (fit to be criticised)
कथ्	– कथयितव्यं, कथनीयं	= (fit to be said)
चि	– चेतव्यं, चयनीयं	= (fit to be collected)
मृज्	– मार्ष्टव्यं, मार्जनीयं	= (fit to be cleaned)

Sri Vidyabharati Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

Where the roots end in vowels, there also suffix य has the same meaning.

जि – जेयं = (fit to be conquered)
चि – चेयं = (fit to be collected)
दा – देयं = (fit to be given)
धा – धेयं = (fit to be borne)
गै – गेयं = (fit to be sung)

This suffix य is used with roots ending in consonants also. For example—

जन् – जन्यं = (fit to give birth to)
आलभ् – आलभ्यं = (fit to be gained)
चर् – चर्यं = (fit to be acted upon)
नियम् – नियम्यं = (fit to be controlled)

In this way other roots have also this suffix.

Lesson– 11

रामायणम्

अथ ब्रुवाणं सुग्रीवं लक्ष्मणः प्रहसन्निवाब्रवीत्— 'कस्मिन् कर्माणि कृते सति वालिनो वधं श्रद्दध्याः ?'

सुग्रीव उवाच— 'इमान् सप्त तालवृक्षान् पुरा वाली विव्याध । एवं यः कर्तुं शक्नोति स एव वालिनो वधं कर्तुं समर्थो भविष्यति ।'

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

एतत्सुग्रीवस्य भाषणं श्रुत्वा महातेजा रामस्तस्य प्रत्ययार्थमेकमेव शरं चिक्षेप, स शरः सप्त-तालान् भित्त्वा भूमिं प्रविवेश। रामस्य शरवेगेन सुग्रीवः परं विस्मयं गतः कृताञ्जली रामायोवाच— 'पुरुषर्षभ! समरे सर्वानपि सुरान्हन्तुं त्वं समर्थोऽसि किं पुनर्वालिनम्! येन त्वया सप्त तालवृक्षा गिरिर्भूमिश्च एकेनैव बाणेन विदारितास्तेन त्वया सह को रणे स्थाता? अतस्त्वं वालिनं जहीति?'

ततः सुग्रीवं रामः प्रत्युवाच- 'गच्छामेदानीं किष्किंधाम्। अग्रतो गत्वा वालिनं युद्धायाह्वय' इति!

ते सर्वे ततो वालिनः पुरीं किष्किंधां गत्वा वृक्षैरावृत्यातिष्ठन्। सुग्रीवोऽपि वालिनं आह्वानकारणात् घोरमनदत्। भ्रातुराह्वानं श्रुत्वा वाली गृहान्निष्पपात। ततो वालीसुग्रीवयोस्तुमुलं युद्धमभूतम्। रामस्तु तावत्यन्तसदृशौ दृष्ट्वा नावगच्छत्सुग्रीवतो वालिनम्। अतोऽन्तकरं शरं मोक्तुं बुद्धिं न कृतवान्। भग्नस्तदा वालिना सुग्रीवोऽपश्यंश्च रामं प्रदुद्रुवे पर्वतमृष्यमूकम्। 'शापभयान्मुक्तोऽसि' इति वाली तमुक्त्वा स्वगृहं निवृत्तः। रामस्तु तदेव वर्त्म जगाम यत्र सुग्रीवो गतः।

रामं दृष्ट्वा सुग्रीवोऽब्रवीत् किमिदानीं त्वया लब्धं वैरिणा मां घातयित्वा आदौ च तमाह्वयस्वेत्युक्त्वा विक्रमं च न दर्शयित्वा? इति।

रामोऽपि तं सान्त्वयन्निव पुनरब्रवीत्- 'त्वं च वालि च वाचा, वर्चसा, स्वरेणातिसदृशौ। अतो नावगच्छं कः क इति। अत एव नोत्सृष्टो मया शरः। मित्रस्यैव विघातो ममान्मा भूदिति। दत्ताभयस्व मित्रस्य विनाशस्तु महत्पातकम्। भवांस्तु वने शरण्यमस्माकं सर्वेषाम्। तस्मात्पुनर्युद्धयस्व मा शंकीः। एकेनैवेषुणा वालिनमद्य मृतं पश्य। त्वमात्मनोऽभिज्ञानार्थं किंचिच्चिह्नं कुरु। लक्ष्मण! यस्य सुग्रीवस्य कण्ठे पुष्पमालां स्थापय।' इति।

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

लक्ष्मणेन धारितया मालया स सुग्रीवोऽति शुशुभे। पुनश्च गत्वा किष्किंधां वालिनं अतिघोरस्वरेणाह्वयत्। शब्दं श्रुत्वा वाली वेगेन रोषाद् गृहान्निष्पपात्। सुग्रीवं च दृष्ट्वाऽब्रवीत् 'एष मम बद्धो मुष्टिस्तव प्राणानादाय एव यास्यति।' इति।

तेन वालिना रोषादेव ताडितः सुग्रीवो रुधिरं वमन् किंचिन्मूर्च्छित इवाभवत्। सोऽपि सत्वरं संज्ञां प्राप्य सालवृक्षमुत्पाट्य वालिनं सकोपं ताडितवान्। शोणिताक्तौ तौ परस्परं तर्जयानौ अयुध्येताम्। रामस्ततो धनुः संधाय एकेनैव शरेण वालिनं गतसत्वं विचेतनं अकरोत्।

तं मूर्च्छितं गतसत्वं दृष्ट्वा महावीर्यौ भ्रातरौ रामलक्ष्मणौ बहुमान्यं वीरं सुग्रीवमुपयातौ। वाली तु रामं दृष्ट्वा पुरुषमब्रवीत्। 'मम पराङ्मुखवधं कृत्वा त्वया किं यशः प्राप्तम्। रामः कुलीनस्तेजस्वी दृढव्रतश्चेति सर्वे कथयन्ति। परंतु पापाचारमेवाहं त्वां पश्यामि। अहं तु तव विषये पुरे वा न करोमि किंचिदपि पापम्। नापि त्वामवजाने। कस्मात्त्वमकिल्बिषं मां हंसि? त्वयाद्य तु धर्मं त्यक्त्वैवाऽहं रणे निहतः किमर्थमेवमधर्माचरणं भवताचरितम्?'

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-O. In Public Domain. Digitized by eGangotri

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri

CC-0. In Public Domain. Digitized by eGangotri

Sanskrit Self-Teacher

By

Padmabhushan Pt. Shripad Damodar Satwalekar

(English Edition)

1– The easiest way to the study of Sanskrit is shown in this Series.

2– One, who devotes half an hour daily to these books, can learn within a period of six months that much of Sanskrit, so as to follow Mahabharat and Ramayana easily.

3– Hundreds of students have been so far benefited by this series.

4– The Series comprises 18 parts.

Price– Full Set 18 Parts Rs. 36.00
Rs. 2.00 for each part).

Hurry up. Make haste to place your order for the books with—

The manager

Swadhyaya Mandal
Killa-Pardi
Dist. Valsad (Gujarat)

Printer and Publisher Shantilal Bhatt,
Bharat Mudranalaya, PARDI. (Bulsar)

Sri Vidyabharathi Book Centre, Sringeri